

Бокій О. В.

науковий співробітник

відділу економічних досліджень

Інститут продовольчих ресурсів НААН

м. Київ, Україна

ЦІНОВА СИТУАЦІЯ НА РИНКУ ХЛІБА УКРАЇНИ

Хліб є основним продуктом харчування мешканців України та всього світу. Традиційно він є об'єктом посиленої уваги з боку органів державного управління. І навіть незначні зміни в ціновій політиці визивають широкий резонанс суспільства. Тому проблеми дослідження цінових тенденцій на ринку хлібобулочних виробів є своєчасними та актуальними, особливо в умовах загострення кризи в Україні.

Основною складовою собівартості хліба виступає сировина (борошно), її частка коливається від 35% до 60% [1]. Тому для оцінки цінового тренду готової продукції важливо відстежити тенденції на ділянці ланцюгу «зерно-борошно». Найвищий пік цін на зерно та борошно за останній рік був у лютому 2015 р. Тоді ціна на пшеницю 3 класу (EXW) зросла більш ніж на 49% порівняно з січнем 2015 р. (з 3350 грн/т до 5000 грн./т). Відповідно, ціни на борошно 1 гатунку за означений період зросли на 62,5% (з 4800 грн/т до 7800 грн/т) [2]. Тобто темпи зростання цін на борошно перевищували темпи зростання цін на пшеницю. З березня 2015 р. спостерігалось падіння цін як на пшеницю, так і на борошно. З лютого по березень 2015 р. ціна на борошно 1 гатунку (EXW) знизилася з 7800 грн/т до 6200 грн/т, на пшеницю 3 класу – з 5000 грн/т до 3850 грн/т. Починаючи з кінця березня 2015 р., ціни на борошно майже

стабілізувалися та повільно знижуються (на 6,9% за період з лютого по березень 2015 р).

Зростання цін на хлібопекарське борошно, крім кон'юнктури, спричинили зміна умов роботи з державним агентом – Аграрним фондом, який раніше здійснював інтервенції на ринку зерна та борошна з метою запобігання підвищенню цін. Державне підприємство Аграрний фонд з 22.04.2013 р. було перетворено на ПАТ «Аграрний фонд» (власником 100% акцій є держава). З того часу він здійснює форвардні закупівлі на біржі зернових і продаж борошна, інвестує в галузь сільського господарства. Тобто працює на біржі разом з іншими операторами. Наразі інтервенційні ціни на зерно та борошно ним не встановлюються. За рахунок старих запасів зернових, ціни на борошно з Аграрного фонду в окремих областях є нижчими за ринкові. Як державна компанія, він надає преференції хлібопекарським підприємствам, щомісячні замовлення яких становлять 20-25 тис. т. Якщо раніше борошно з Аграрного фонду мало використовуватись лише для регульованого хліба, то наразі його використання не визначено законодавчо.

Хлібопекарські підприємства реагували на підвищення цін на борошно та зерно з відставанням. Щоб затвердити підвищення цін на хліб простої рецептури, а іноді й інші сорти хліба масового вжитку, в багатьох випадках потрібне погодження з Антимонопольним комітетом та місцевими органами виконавчої влади. Крім того, деякі підприємства спочатку працювали на наявних запасах більш дешевої сировини. Ціни виробників на хліб пшеничний за січень-березень 2015 р. зросли на 33,9% (з 5,55 грн/кг до 7,49 грн/кг), житньо-пшеничний – на 37,4%. Роздрібні ціни відповідно зросли: на хліб пшеничний з борошна 1 гатунку - на 32% (з 7,55 грн/кг до 10,03 грн/кг); хліб житньо-пшеничний - відповідно на 30,9% (з 7,96 грн/кг до 10,42 грн/кг). Роздрібні ціни на хліб суттєво різнилися в областях України: у березні ціна на хліб житньо-пшеничний,

при середній 10,42 грн/кг, коливалася від 8,47 грн/кг в Чернігівській обл. до 13,22 грн/кг в Донецькій області. Тобто коливання відносно середньої ціни становило 45,5% [3]. Це зумовлено тим, що підприємства в окремих областях різко підвищили ціни на хліб через різке зростання вартості сировини, а в Донецькій та Луганській областях – через складну військово-політичну ситуацію. Зокрема, з лютого 2015 р. по березень 2015 р. більш ніж на 30% зросли ціни на хліб з борошна 1 гатунку в Івано-Франківській, Кіровоградській, Миколаївській, Хмельницькій областях. Найменше зросли ціни в Чернігівській (на 9,5% за хліб пшеничний 1 г.), Київській та Черкаській областях (на 17%). Наразі найбільш дешевий хліб пшеничний (менше ніж 9 грн/кг) реалізується в Чернігівській, Одеській та Миколаївській областях.

Ціни на хліб простої рецептури вагою більш ніж 500 г із борошна пшеничного та житнього обдирного регулюються місцевими органами виконавчої влади згідно Постановою № 1548 від 25.12.1996 р. (в редакції від 03.03.2015 р.) шляхом встановлення граничних рівнів рентабельності та торговельної надбавки [4]. Якщо в 2011 р. питома вага регульованого хліба на підприємствах Укрхлібпрому (що охоплював половину ринку хліба в країні) становила 38% в середньому в Україні (найбільше – вироблялося в Харківській, 99% та Миколаївській, 75% областях), наразі ці дані відсутні. Зокрема, в обласних центрах України хліб простої рецептури представлено в незначній кількості, в невеликих населених пунктах, з урахуванням платоспроможного попиту та традицій, він випускається у значних обсягах. Запобігають підвищенню цін на хліб місцеві органи виконавчої влади. Наприклад в м. Києві виділено пільгові ділянки землі для торгових точок крупних виробників хліба, що сприяє зниженню витрат на його реалізацію. Наприкінці 2014 року Київська адміністрація та ПАТ «Київхліб» підписали договір про створення роздрібною торговельною мережі з продажу соціальних сортів хлібобулочних виробів. Згідно з

договором, до травня 2015 року мають бути відкриті 200 магазинів «соціального хліба», де ціни не підвищуватимуться упродовж 3 років, тобто до 2018 року. На сьогодні в спеціальних торгових точках, крім соціального хліба, продається й інша хлібобулочна продукція.

З метою непідвищення цін на хліб створюються регіональні ресурси зерна для випікання соціальних сортів хліба, але для цього потрібні великі кошти з бюджету. З цією метою розробляються меморандуми між хлібопекарськими підприємствами, торговельними мережами, борошномельними та сільськогосподарськими підприємствами, та обласними державними адміністраціями. В інших містах України укладено договори між обласними адміністраціями та хлібопекарськими підприємствами. Через недобросовісну конкуренцію, великі хлібопекарські підприємства змушені зменшувати ціну на хліб (конкуренти, що не дотримуються всіх належних умов безпеки виробництва та мають пільгове оподаткування, пропонують продукцію за більш низькими цінами).

Отже, найближчим часом різкого підвищення цін на хлібобулочну продукцію не очікується. В регіонах, що випереджаючими темпами підвищили ціни на хліб, можливе здешевлення продукції; в областях, що підвищували ціни більш повільними темпами, очікується незначне подорожчання. Цьому сприяє кон'юнктура на ринку зерна, борошна та енергоносіїв, зниження цін на ресурси порівняно з лютим 2015 р. Можливе вирівнювання цін в регіонах порівняно з середньою в Україні. Ціни обмежено також різким падінням купівельної спроможності населення, особливо в сільській місцевості та невеликих містах. За сприянням місцевих адміністрацій, можливе зростання частки точок з продажу продукції «соціальних» сортів та створення регіональних резервів зерна. Однак необхідно передбачити зростання цін на зерно та борошно нового врожаю, подорожчання транспортних послуг експлуатаційних витрат.

Література

1. Офіційний сайт об'єднання «Укрхлібпром». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrhlbprom.org.ua/>
2. Офіційний сайт АПК-інформ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apk-inform.com/ru>
3. Оперативні дані Державної служби статистики України